

EURÓPAI FORRADALOM¹

VIHAR SZÁGULD Németország felett. Elseper útból mindent, ami elaggott, elszáradt, elhalt és helyet csinál annak ami új, fiatal. S ezt nem is kell megteremteni, már készen is van. Az utolsó tizenöt év hótakarója alatt nőtt fel és befejezettebb, mintsem hittük volna.

A német nép a nagy nemzetek közül harmadikként lépett be az európai forradalom arcvonalába s elsőként a kapitalista alapon állók és technikailag megszervezettek között. A német nép komoly, ha a felelősségre, mélyet vállalt s útjának nehézségeire gondol, de reményteljes, mert döntött és mert tudja, hogy döntése helyes volt.

A német nemzet lidércnyomás alól szabadult fel.² Ez a lidércnyomás az 1918—19-es évek eseményeiből nőtt ki, a hivatalos külpolitika természetesen engedékeny, mindent aláíró készsége és a szabadcsapatok, valamint a Ruhr-vidéki passzív ellenállás hősies küzdelme közötti ellentét táplálta, s a konjunktúraidők hitelpolitikája következtében vált elviselhetetlenné. Legerősebb szálai azonban a katonai győzelmű és a háborút befejező politikai vereség közötti ellentmondásban gyökereztek. A nemzeti forradalom ezt a kísérteit, ezt a telkekre nehezű nyomasztó ködöt egyszerűen elsöpöpte. Ez persze nem önmagától történt. A Vezér tudatos lelki gyógymódot alkalmazott a nemzeten, midűn a háborús felelősség kérdését hivatalosan a lomtárba száműzte. De Németország örömeinek megvan az alapja minden német személyes élményében is: a néphez való tartozás most valósággá vált. A nemzeti felemelkedés politikai-katonai hadseregeiben rangkülönbség nélkül menetel ifjú és öreg, protestáns és katolikus, nemes és paraszt, gyáros és munkás; bajtársak ők a haza belső elfoglalásáért, a német ember lelkének meghódításáért vívott harcban; együtt menetelnek a Harmadik Birodalomért, mint egy új kor új emberei; mellékes, ki honnan jön, mi volt azelőtt. A néppéválásnak ez a legmélyebb átélése, mely a forradalom katonáiban végbement, áthatja a nagy ünnepeken, melyeken mindnyájan résztvesznek, valamennyi jelenlévőt. A nemzet, amely korábban ködös eszmény volt, 1914-ben a háború kitörésének

¹ Fenti dkkal és a reája következőkkel megkezdű a Magyar Szemle a mai Európa leghatalmasabb jelenségének az új német mozgalomnak ismertetését különböző felfogásű előadások alapján. Célunk a témának minél több oldalról való bemutatása, ezért természetesen egyik cikket sem tarthatjuk kimerítűnek, vagy olyannak, melynek minden részletét magunkévá tennénk. Az első cikkekre különösen felhívjuk a figyelmet illusztris szerzője, korábban az európai Kulturbund alapítűja és agilis vezetűje, ma európai folyóiratokban a hitlerizmus szellemi tartalmának lelkes expozálű] a (1. különösen a belpolitikáról és Reichről). *A szerk.*

² V. ö. szerzőtűl „Europäische Revue“ 1925 I. évf. 4. sz. 254. 1.

mámorában már megvolt, most teljes valósággá vált. Népiség van, még hozzá állandóan; nem kell minden alkalommal külön ráeszmélni. A régi bilincsek még megvannak, a békeszerződések revíziója még mindig csak követelés és nem valóság — és mégis: a németseg ma megint történelmet ír. Ez a nagy jelentősége az 1933-as esztendő e fordulatának.

FORRADALOM AZ EMBERBEN. Az emberről van szó, az új emberről, tehát az örök embernek XX. századi alakjáról. Minden nagy fordulatnak jellegzetessége, hogy egy új embertípust alakít ki, amely uralomra jutva, az események hordozójává lesz. A többiek, a tegnapiak és tegnapelőttiek is tovább élnek, csak jelentőségüket veszítik el. A kaleidoszkóp, mely a mindenkori jelen keresztmetszetét, szellemi és szociális felépítését mutatja, lökést kap, fordul egyet s új konstelláció áll elénk. Ez minden forradalom kézzelfogható eredménye.

Az új ember felnő, nem képződhetik tehát homunkulusként papírból és tintából. Az új embernek kész programot adni tehát félreértés, vagy a Gondviselés működésébe való prometheusi beavatkozás volna. A jelen tapasztalataiból és a szellemtörténeti összefüggések vizsgálatából csak nagy általánosságban mutatható ki az irány, amely felé a történelem nagy Útmutatója bennünket vezet. A forradalom az élet forradalma a „műveltség“ által való elkorcsosodás, mindenekelőtt az intellektualizmus összes formái ellen. Így harcát egyenesen a szellem birodalmában vívja, amelyben minden „önmagáért való gondolkodás“, gyökeretlen spekuláció és anyagtalan intellektualitás egyszerűen érvénytelenné és értéktelenné válik. De szociális téren is megvívja a harcot, miközben a műveltség rutinier-ját, aki papirosfáradozásai alapján szociális előjogok követelésével próbálkozik, hatalmától megfosztja és egy életvidám ifjúság gúnykacájának céltáblájául állítja. Természetes, hogy eközben a valódi szellemi értékből is magával sodor egyetmást az áradat, aminthogy a forradalom alapproblémája éppen a szellem és intellektus megkülönböztetése. Átfogóbban a „natura naturans“ középkori fogalmánál talán „vita vitans“, a minden jó és rossz tulajdonsággal teli életet lehetne jelszóként megjelölni, melynek jegyében a forradalom áll. Szétveti tehát az élő életnek bármiféle kitárlt „izmus“ által való elnyomását és elfojtását és a legjobban elterjedt „izmus“-okellen fordul: a racionalizmus és a materializmus ellen. A XIX. századnak e kétségtelenül legrombolóbb és az emberiségre nézve legveszedelmesebb alapeszméivel a forradalom a legélesebben szembenáll. De a döntő körülmény emellett az, hogy ez nem valami ellen-izmus, talán irracionális vagy idealizmus nevében történik, hanem egészen egyszerűen az élet nevében, annak az életnek nevében, amelyről a jövőben kigondolt rendszerek kedvéért többé lemondanunk nem szabad. Ez vonatkozik az egyénre éppúgy, mint a társadalomra és annak struktúrájára. A jellemükben, tehát életformáló erejükben éppen az intellektualizálódás által meggyengített felső rétegeket félredobja az élet, amely forradalmi közvetlenségében új, erkölcsi alapon álló kialakulást keres. Ez történik ma a művelt európai rétegekkel. A tett és a megvalósítás legyőzi az intellektust s a jellem hadat üzen a „sápadt gon-

dolat“ által való felbomlásnak. Erre gondol a forradalom, amikor meggyőződésről beszél. Ez azonban mélyen beleavatkozik mind a magán, mind a közéletbe. A szélhámos és a tiszta intellektuel egyformán időszerűtlenné válik. Szükséges a látszat és a valóság tisztázása. Csak azon tanok számíthatnak követőkre, amelyek mögött valóban az ember áll s az illúziók birodalmában való, tehát tétnélküli játék hamiskartyázásnak számít, mihelyt igényt emel a közérdeklődésre. Ha ezt nem teszi, jelentőség nélkül marad, különösen a politikában. Vége van az önmagunkkal való játszadozásnak; ismét a valóság lép az előtérbe. Azelőtt szabadságról beszéltek és közben uralomra gondoltak, ma ismét nevéükön nevezik a dolgokat. Nem szégyelik őket, sőt büszkéek rájuk és lemondanak a humanitárius fügefalevelekről.

Heroizmus legyőzi a hedonizmust. Nem annyira az uniformisok és kettősrendek utáni vágyódásból, mint az élethez való igazodás gyökeres változásából látható ez. A XIX. század és különösen a háború utáni idők egy gátat nem ismerő vágyakozást ébresztettek fel a tömegekben — és nemcsak a tömegekben — földi javak, jólét és kényelem után. Ez annak az Istentől való el- és a földi dolgok felé való fordulásnak következménye, mely gyökereit a humanizmus- és renaissanceban és szomorú betetőzését a marxizmusban leli.¹ A magasabb dolgokban való hit nélkül nincsen értelme az áldozatoknak és áldozat nélkül nincs hősiesség, hősiesség nélkül nincs élet, legalább is Európában. Így tehát az elmúlt kornak a heroikus-tragikus világból a hedonisztikus-materialisztikusba való menekülése menekülés volt Európából, támadás európaiságunk legmélyebb lényege ellen. Ez események háttérben a forradalom a humanizmusban is fordulatot idéz elő. E fordulatot, mely a német szellemi kozmoszban talán még élesebb formákat fog felvenni, az olasz fasizmus vezet be. A régiek harca elevenedik meg szemünk előtt. Az antik Róma hadat üzen az antik Görögországnak, azaz a politikus-történelmi ember legyőzi az önmagáért való embert. Az apollói embert nem a filozófusban és a költőben, hanem az uralmon lévő emberben látják és Dionysos a cimborák kocsmájából a tömeggyűlésekre teszi át székhelyét és mindenüvé, ahol a hatalom éppen van. Így ez a forradalom alapos restaurációja mindennek, ami politikával kapcsolatos. Ennek következménye például a szakember jelentőségének természetszerű szociális át-, illetve visszaértékdése. Ott, ahol az erkölcsileg, tehát jellemileg meghatározott tett-ember uralkodik, ott a szakember — egészen hdyesen — szolgálóvá lesz, aki az uralkodó akaratát keresztülviszi. Valóban példátlan naivitáson alapult az a hit, hogy az intellektuálisan túltáplált agyvelő-ember, tudása alapján uralkodásra hivatott, mert hiszen ezeknek a „művelt“ embereknek ritkán van valami közük a bölcseséghez. Az uralomra-termettség leglényegesebb előfeltétele azonban, bármennyire fontos is az okosság, a bölcseségnek ebben az értelmében, a jellem és az erkölcsi dolgokban való meg nem alkuvás. A szakembert az uralkodó mindenütt megtalálhatja.

¹ V. ö. szerző „Wirklichkeit Europa“ c. cikkét, „Europäische Revue“, 1933 február, 93. kk.

A szakemberéhez hasonlóan, a művész és elsősorban az előadó-művész jelentősége is csak társadalmi térre fog szorítkozni, amint ez egy egészséges és nem felbomlott társadalomban helyénvaló. A színészekkel és virtuózzal való játszadozás, a legjelentéktelenebb firkászok nevetséges „lelki ügyei“ iránt való érdeklődés, ami az elmúlt évtizedeket uralta, végre összeomlik. A valóban alkotó szellemek csak nyernek ezáltal.

A nő helyzete is alapvetően megváltozik. Nem holmi reakció értelmében, amely az emancipáció ellen irányul, de a nő maga kezd hivatása félreértésének tudatára ébredni. Az eljövendő világ ismét mint nőt fogja értékelni. Itt is eltűnik egy torz illúzió és a természet elfoglalja az őt megillető helyet.

A politikai hatalom restaurálása a hatalom restaurációját is jelenti, az igazi hatalomét, amely az illúziók körüli viták és a gondolatokkal való pepecselés hatása alatt bomlásnak indult. Az uralom ismét valóság s a vezér és az alattvalók egyként szabadon lélekeznek. Gonosz lényegileg a hatalom? Nos, a gonosz is beletartozik ebbe a világba és jobb, ha egy ismert ördöggel van dolgunk, mintha egy ismeretlennel. Ha az ördögöt a hatalomból kikergetjük, más alakban fog visszatérni. A hatalom ennek a világnak tartozéka. A politikai gondolat újjászületése itt is a természetes rend érvényrejutását jelenti s ez az érvényrejutás a nemzeti és szociális gondolat terén megy végbe, melyek között a fennálló, az osztályharc politikai fikciója által teremtett ellentét megsemmisül. A nemzetit és a szociálist mi egynek fogjuk fel, mert az egyik feltételezi a másikat is. A nemzethez való tartozás szociális életformára kötelez. A nemzet megvalósításának követelménye valamennyi nemzettagnak megnyerése, a totális nemzet valóságába való bevonása.¹ A nemzet ilyként egy családdá válik, melynek cselekedetei történelmieket, tehát veszélyesek. S miként a családban, úgy a szervesen felfogott és átélt nemzetben is érvényes az emberek egyenlőségéről és szociális értékük különbözőségéről szóló természeti törvény. Az emberi test élete szempontjából is más a jelentősége az agy idegcsomóinak, vagy a szívizom sejtjeinek, mint például a haj- és bőrsejteknek. Bár a kialakuló, mondjuk 1960. évi életforma ma még nem tekinthető át, egyes fejlődési jelenségekből mégis azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az állampolgárok jogegyenlőségéről szóló liberális alapelv passzív értelemben (közigazgatási és bírósági eljárásoknál) továbbra is fennmarad és az állampolgárok szociális és politikai szempontból különböző értéke mindenképp a kiválogatás rendszerében, tehát politikaiag aktív értelemben (választásokkal kapcsolatban, az uralmon levő pártba való beengedés) fog érvényre jutni. Tehát nem az egyenlőség fikciója alkotja a nemzeti közösség törvényét, hanem a természetes és természetfeletti értékek, az élő élet által alkotott realitások elismerése. Ebben a törvényben kiegyenlítődik az individualizmus és kollektívizmus közti régi ellentét, illetve felveszi azt az alakját, amelyben alkotni és teremteni képes. Nem a minően megkötöttségtől mentes individuum,

¹ V. ö. szerző „Vom Mythos der totalen Nation« c. tanulmányával, „Europäische Revue“, 1933 április, 193. kk.

sem az uniformizált tömeg, hanem a közösségérzet által megkötött személyiség és a közösség, amely a vezért mint saját legmagasabbrendű megvalósulását örömmel ismeri el, akaratának magát természetyszerűen aláveti, legjobb odaadásával mindig magasabbra emeli — saját magát emelvén ezzel fel —, a vezér és az alárendeltek egymás iránt való kölcsönös áldozatos szolgálata úgy a nép egészében, mint legkisebb tagjában — ez a XX. század nemzeti szocialista forradalmának nagy igazsága.

A NÉPEK FORRADALMA. Az európai kultúra terén belül lejátszódott eddigi nagy evolúciókhoz és mozgalmakhoz hasonlóan, ez a forradalom is egész lényében európai. A különböző népek között különböző időpontban lép fel; a nemzetek nem egyszerre határozzák el rá magukat és minden nemzet a maga sajátos, nemzeti karaktere által meghatározott keretek között fejleszti ki. A forradalom nemzeti differenciálódása, a nemzeti jelleg kidomborítása annál élesebb, minél teljesebb megújítására igyekszik a nemzetnek. De a nemzeti öntudat és a többi nemzettől való különbözőség feleledése a nép d-hivatásába vetett hitet is felújítja és azt a politika középpontjává teszi.

A XX. század szociális forradalma 1917 novemberében tört ki Oroszországban. A radikalizmus, amellyel ott egy elszánt kisebbség egy ittmaradt világot véres kegyetlenséggel elpusztító, a tulajdonképpeni Európában is követőkre talál. De Európa, amely Oroszországgal ellentétben, a középkor differenciálódásán is átment, rövidesen felismeri a marxizmusban az intellektuális konstrukciót és illúziókat s a forradalomra ellenforradalommal reagál. A szociális gondolat összekapcsolódik a nemzetivel s ezzel az európai tradíciókkal is. Erősen konzervatív erők egyesülnek a forradalommal a XIX. század világa ellen, amelyet ilyenként két oldalról támadnak meg. Az egyik támadó a legrégebb európaiság, amely az ősi, a liberalizmus által szétrombolt értékek megújítására törekszik, a másik egy egészen a jövő felé fordult ifjúság futurizmusa. A tegnapelőtt és a holnap hadat üzen a tegnapnak és a mának. Olaszországban 1922-ben következik be a fordulat, Németországban 1923-ban próbálkoznak vele, de csak tíz év múlva valósul meg. Oroszország külső behatás nélkül lassan változik. A nemzetközi szocializmus összeomlása, amely a gyengébb kommunizmust is maga alá temeti, Oroszországban is a nemzeti forradalmi elemek erősítését jelenti. Minél kilátástalanabb a szociális világforradalom helyzete, annál céltalanabbá válik a komintcm munkája és szükségszerűbbé az orosz hatalmi politika. Az utóbbi hónapok itt is egy fordulatnak igen figyelemre méltó szimptomáit mutatják. A bolsevizmus utolsó szava még nem hangzott el. Elegendő egy palotaforradalom, aminőt az orosz történelem oly sokat tud felmutatni, hogy a bolsevizmust fasizmussá változtassa s ez az az esemény, az általános helyzet kényszerítő hatása alatt, úgy látszik, csendben érlelődik. A francia forradalom és a marxizmus ellen irányuló nacionálszocialista német és fasiszta olasz ellenforradalomban a nemzeti messzianizmus feltámadása megy végbe. Ebből a messzianizmusból meríti a revolúció legerősebb hatóerőit. A „Reich“, minden német örök álma, új formában fog megvalósulni. A békeszerződések

igazságtalanságai mélyen sértették a német nép jogérzetét s az ellenség, túlsúlya által megtévesztve, jogosnak tekintette azt, ami csak hatalmának biztosítása volt. Ez ellen lázad fel a nép, amely a német-római birodalomban évszázadokon át nemcsak önmagának, hanem határain messze túl élő népeknek is jogot és rendet adott. Ennek az elkeseredésnek és az igazságosság utáni váagnak produktuma a „Reich“-eszmény utáni vágyakozás és a német birodalom küldetésébe vetett hit. Az olasz forradalom mögött az antik Róma és a Renaissance áll, tehát a hit Róma imperialisztikus és egyetemes szellemi elhivatottságában. Az egyik oldalon Oroszország, a másikon Olaszország és Németország — forradalom és ellenforradalom — ellenséges testvérekként képezik azt a részét Európának, amelyben a XX. század nagy fordulata végbement.

De a többi népek körében is hódít a forradalom, minden ember lelkében. Politikailag egyelőre csak elvétve lép a nyilvánosság elé. Anglia, a magának viláгурalmat kiharcolt szigetország, össze tudta kapcsolni a szociális eszmét a nemzetivel, de nem rejlik-e a mai, ú. n. nemzeti összefogás kormányában az eljövendő fasisztikus fejlődés előhírnöke? Az Északamerikai Egyesült Államokat, Európa szellemi gyermekét, joggal szokták gyakran mint a legszocialisztikusabb országot megjelölni, a szónak legjobb értelmében. A Roosevelt-éra, a közösség-érzethez való fellebbezésével, a magángazdaságba való beavatkozásával, a politikai gondolatnak bámulatraméltó felelevenítésével kétségtelenül az európai forradalmat tükrözi vissza, legalább is egyes részleteiben. Spanyolország a barokkból egyetlen hatalmas ugrással, az összes közbeeső állomásokat maga mögött hagyva, a XX. századba lendült előre és lehet, hogy itt még egészen váratlan igényeket fog támasztani. A legnehezebb probléma azonban az európai forradalom szempontjából Franciaország, azért, mert ő a zászlóvivője 1789-nek még ma is és mert még mindig a kontinens vezető hatalma. Arany és fegyver hatalmat jelent. A hit is hatalom, amely, ha messzire néz, legyőzi az aranyat és a fegyvereket is. De mi történik, ha az arannyal és a fegyverrel a hit még szövetséget is köt? Franciaország tapasztalatokban már öreg, de hitében még fiatal. Franciaországban fél évszázadon keresztül állandóan fordult a kocka és fél évszázad forradalmi megrázkódtatásai közepett másképpen kovácsolódott nemzetté, mint Németország vagy Itália 1870-ben. Ezekben csak most fejeződik be a nemzetté való erjedés, míg Franciaország már régen egy „család“, amely még mindig hisz nagy küldetésében: szabadság, egyenlőség, testvériség, haladás. A forradalom azonban ott is lassan hódít a lelkekben. Franciaországban is vannak már fasisztikus ideák, a XIX. század ott is likvidálásra kerül. A szociális eszme Franciaországban is megindul a nagypolgárság ellen. De a mozgalom vezetői ma még — csak a jelen diagnózisáról lehet még beszélni — az 1789-es tradíciók korlátain belül élnek, sőt úgyszólván annak orthodoxiájában: a baloldali radikalizmusban és a jobboldali szocializmusban. Itt van a fasiszmus talaja, még hozzá régebb idő óta, mint gondolnánk. Itt található a plutokrácia és a parlament ellenségei és a totális állam hívei. Itt van, ha egyáltalán valahol, valódi mozgalom, mert a mozgalomnak először mint pneuma-nak kell jelen lennie, mielőtt a tömegekben kézzelfogható valósággá válik. Előbb vannak

az egyedül, vagy az összeesküvők körében eltöltött forró, éjszakákon át tartó vívódások és csak azután a nagy tömegek felvonulásai. Franciaországban nem nagyon lehet beszélni párttöbbségről a szónak tulajdonképpeni értelmében. A „république des camarades“ „gouvernants“-jai, az „összpárt“, a tárcaképesek klubszerű tömörülése tartja fenn a parlamentet, melyet ugyan formálisan alulról választanak, de amelyet a valóságban, mihelyt a tényleges hatalomba való beavatkozásról van szó, felülről irányítanak. Éppen ezért lehetetlen előre megjósolni, milyen körülmények között fog végbemenni Franciaország bevonulása a XX. századba.

A német forradalom vonzóerejétől és Oroszország és Olaszország külpolitikájának intenzitásától függ, milyen formákat fog a forradalom Kelet- és Délkelet-Európában felvenni. Ezen a területen 1919 ütőkártyája volt 1789-nek, de a rakéta gyorsan kialudt. A pártparlamentarizmus itt is csődöt mondott és a kormányok kivételes- és szükséguralmakkal segítik magukat tovább s várnak, míg az új formák beváltják a hozzájuk fűzött reményeket. A konkrét külpolitikai helyzet azokat az államokat, amelyek a békeszerződéseken nyertek, az új francia-orosz barátság folyamába tereli, a veszteseket a német-olasz front felé. Az elsőknél a szociális eszmével telített nacionalista gondolat felé való komoly törekvés magát az állam fennállását veszélyezteti. A nagyszámú, idegen néphez tartozó kisebbség jelenléte a régi, szelídebb, polgári-imperialisztikus veretű, jogállamszerűbb nacionalizmust teszi szükségessé. A vesztesek, elsősorban Magyarország, mind világosabban fordulnak a forradalmi nemzeti megújulás felé, hatalmas vonzerőt gyakorolván ezáltal határaikon túl élő néptársaikra, amely körülmény a revízió kérdését elháríthatatlan erővel állítja ismét előtérbe. Az európai forradalom egyetemességének éppen a nemzetiségi államokban kell majd elsősorban érvényesülnie.¹

Akár örvendetes ez, akár sajnálatos, akár szükségszerű, akár nem: a zsidókérdés a német forradalom középponti kérdése lett és a német események hatása alatt máshol is nyer jelentőségében. Az összes országokban számolják a diákok és állástalan diplomások, hány zsidó orvos és ügyvéd is van s ezt megteszik akkor is, ha nem mindenütt vallják is be. Ez a gazdasági válság következménye, de van mögötte még valami. Olvastam egyszer az orthodox zsidók egyik nagy vezérének a tollából egy mondatot, amely körülbelül azt mondta, hogy a zsidók csak akkor juthatnak nagyobb hatalomhoz, ha a nép, amelynek körében élnek, gyenge és saját kialakulásáért küzd. Ha saját népiségéből megint egy valódi életforma keletkeznék, úgy a zsidók kellemetlenül nagynak érzett befolyása önmagától térne vissza a normális keretek közé — minden tudatosan hangsúlyozott antiszemitizmus nélkül is. Nem véletlen, hogy úgy a nyugati demokrácia és kapitalizmus, mint a keleti bolsevizmus lehangosabb

¹ Itt kell megoldani azt a problémát, melyet a nemzetiségek túrhető együttélése szempontjából a nemzeti öntudat fejlődése vet fel. Hitler felfogása a népiségről, amely az idegen népiség tiszteletét és a XIX. század germanizáló törekvéseinek elvetését tartalmazza, továbbá a danzigi kérdés körüli feszültség enyhülése remélni engedik, hogy a forradalom, amely minden tekintetben új utakon jár, ebben a legnehezebb kérdésben is megtalálja a megfelelő megoldást.

és legláthatóbb képviselői úgy Németországban, mint Ausztriában zsidók voltak.¹ A zsidó befolyásnak és működési területnek ez a visszaszorítása is egyik értelme a forradalomnak. Hogy ez radikálisabban történik, mint az a művelt európai érzelmeinek megfelel, annak nyilván az az oka, hogy a zsidók, egészen kevés kivétellel, félreértik ennek a forradalomnak történelmi akarásait, nem veszik észre szellemi tartalmát s így, ahol lehet, útjába állnak. A liberalizmus összeomlásával összeomlik a zsidókérdésben tanúsított liberális magatartás is. A középeurópai népek például, amelyek között igen sok zsidó él, de nincs, mint Kelet-Európában, szervezett zsidó kisebbség, különösen erősen érzik ezt a fordulatot s ez bizony gyakran kegyetlen és tragikus alakot ölt. Mindenki megteszi közülünk azt, ami módjában van, hogy az igazságtalanságokat megakadályozza és tragikus sorsokat enyhítsen, de az, hogy a világeseményeket kizárólag a zsidók sorsának szemszögéből nézzük, oly túlzásnak látszik előttünk, amelytől őrizkednünk kell. A zsidót most zsidónak tekintik. Nemcsak Németországban, más országokban is kezdettől fogva idegennek tartják, ami persze nem jelenti azt, hogy szükségszerűen ellenségnek is kell hogy tekintsek. Az asszimiláció, a tökéletes alkalmazkodás tabuja mindenesetre megsemmisült s ez nemcsak árja oldalon jelent új beállítottságot, hanem a zsidóknál is elősegítette a saját zsidóságukra való eszmélést. A rabbinusok, kiknek „báránykái“ a XIX. században igen nagy részben megszöktek, új jelentőséget nyernek s régen megkeresztelkedtek térnek vissza őseik hitére. Ezzel azonban mind nehezebbé válik a kevertvérűek kérdése, akik magukat árjáknak és keresztényeknek érzik. A cionizmus friss ösztökélést nyer. Így ragadja meg és változtatja át ennek az évszázadnak a forradalma az embert s a megváltozott, új ember új életformákat alkot magának.

AZ URALKODÁS FORMÁINAK FORRADALMA. AZ új meggyőződéssel bíró új ember, akit az a valami kísér, amit mindjárt megismerünk, de definiálni nem tudunk s amit talán életérzetnek nevezhetnénk, ez az új ember a lényeg; a formák és intézmények csak kifejezői. Éppen ezért, az egyszerű lekopírozás ott, ahol az új ember még nem alakult ki, lehetetlenség — intelem az utánczóknak számára, akik könnyű munkát szeretnének végezni. Három nagy nép, a német, az olasz s az ellenkező póluson az orosz, együttesen képezik azt a területet, ahonnan az uralkodás formáinak forradalmát illető tapasztalatainkat meríthetjük. Ez a forradalom eddig két lényegesen új dolgot teremtett: az egyik a pártdemokrácia többségi elvének kikapcsolása a politikai akaratképzésnek egy pártba való áthelyezése által, a másik a pártnak egyenlővététele a néppel és az állammal s az állam egyenlővététele a néppel. A párt, mely a forradalom hordozójaként az államhatalmat elfoglalja, kisebbség s ezen nem változtat az sem, ha uralomra való küldetését többségi döntés által demokratikusan is igazolni képes, vagy — mint Németországban — ezt

¹ V. ö. szerzőtől „Vom Mythos der totalen Nation“, „Europäische Revue“, 1933 április, 195. oldal.

a demokratikus igazolást már a hatalom átvételénél megkapta. A párttagok mindig csak kis részét fogják alkotni a lakosságnak. A párt-demokráciában is egy kisebbség uralkodott, de ez nem volt egységes és a pártoligarchák, akik egymással harcban álltak, segítségül hívták a népet. A tömegek legjobb szándékait használták fel kicsinyes, személyes vetélkedéseik érdekében. Ezek a vetélkedések ma is megvannak, de a párton belül intézettek el. Nem viszik át a gyűlöletet a tömegekbe, nem szakítják szét a népet, nem mozgósítják ideológiák és elméletek engedelmes apparátusát csak azért, mert az egyik úr nem tud a másikkal összeférni. A szennyest otthon mossák ki és nem a nyílt utcán. Az uralkodó kisebbség, a párt, a hatalom egyetlen birtokosa s csak az ő kebelén belül képződhetik politikai akarás. A többiek valamennyien, akik a pártnak nem tagjai, még a magasrangú hivatalnokok, sőt szakminiszterek is, egyszerű állampolgárok, akik működhetnek mint tanácsadók, de nem mint a politikai akarat képviselői, mert ez, amennyiben a hatalom és akarat aktív, alkotó értelemben értendő, a pártra korlátozódik. A párt egysége, a fokozott hatalom e teljességének helyes felhasználása s a lefelé gyakran nyomasztó kisebbségi uralom megőrzése érdekében szükséges a párt erős szervezettsége, fegyelmezettsége és hierarchizálása. Így azután nagyjából egy rendi alakulat jön létre.¹ A párt, amely nyíltan az uralkodásra hivatott kisebbségnek deklaráltatok s amely népszavazások többségében keresi hátvédjét, azzal az állítással igazolja magát, hogy a nemzet (vagy mint Oroszországban az osztály) elitjét képviseli, vagy legalább is ezt megvalósítani igyekszik. Joggal vonja kétségbe az elmúlt pártoligarchiának elitkiválasztó jellegét, kimutatja, hogy a régi rendszerrel elitréteget kialakítani nem is lehet és szoros belső felépítés, valamint a választásnak kooptáció (t. i. a pártba való felvétel) útján való helyettesítése segítségével akarja sajátmagából ezt a vezető nemzeti elitet kifejleszteni.

Mi tulajdonképpen a közös nevező, amely a pártot összetartja? Három részből áll: egy inkább megérzett, mint tudatos érzelmi közösségből, amely inkább a jellemmel, az erkölcsi életfelfogással s mindenek előtt a harcias katonai szellemmel szemben állít fel követelményeket, semmint az általános vagy pláne politikai megismerések terén. A nevező másik két tényezője a vezérbe vetett hit és egy, majdnem azt mondhatnánk, élettani típusrokonság. Tény, hogy a reprezentatív bolsevik, fasiszta és nacionál-szocialista, mint típus lényegesen különböznek úgy szellemi, mint fizikai habitusukban elődeiktől, akik e népek fölött az uralmat gyakorolták. A művelt rétegeken és polgári, gyakran nyárspolgári előítéleteken kívül álló, a föld és a nép közvetlen jegyeit viselőknak a népiségben megkötött, vele újra egybekapcsolódó, a régi, sőt legrégebbi néprétegekből származó „Herrenmensch“-sel való keveredése ez, a népiségben gyökerező, dinamikus, heroikus tettember. Ez minden arisztokráciának kezdete. Az új embertípusban tehát, amely az uralmat átvette, a forradalom a maga arisztokráciáját is kitermeli. Az utódok kiválasztása és felnevelése gyakorlati kérdése az uralkodás művészetének és az ural-

¹ V. ö. szerző „Moskau“ c. munkájával. Verlag G. Braun, Karlsruhe 1927.

kodás terén, mint ismeretes, nincsenek teóriák. A nagy Mussolini Itáliájában a nemzeti elit már messzemenően megvalósult.

A párt, másként és intenzívebben, mint az eddig ismert arisztokráciák, valószínűleg oly intenzíven, mint minden kialakulóban lévő uralkodórét, közvetlenül a népben gyökerezik. Gyökerei elnyúlnak egészen a legkisebb helyi érdekcsoportig. A párt mindentudó. Uralmi igényeit heroikus múltjára alapítja, hiszen a polgárháborúban a párt hadsereg volt. Míg a párttag életét kockáztatta, a többiek semlegesek maradtak, vagy pláne az ellenség oldalán álltak. A párt a nép katonasága a belső ellenség ellen. Kard és kormánypálca mindig közeli rokonságban voltak. A győztes harcos átveszi a hatalmat s a nép átadja a hatalmat a militánsoknak, akik felszabadították. Gyakorlatilag a katona egyszerűen kézbeveszi a hatalmat, de eljárásának helyességét népszavazással igyekszik igazolni s ha az uralom megszilárdult s az új hierarchia beidegződött, akkor az a párt igyekezete, hogy a néppel való kapcsolatának a lehető legbensőségesebb színezetet adja. A vezér a nép embere marad, aki a tömegekhez beszél. Hatalmának liturgiája nem a paloták falai között lejátszódó sok ceremónia, hanem a tömegekkel való találkozás. A fényszórók vakító fényében érvényesíti a néphez való tartozását. A párt, mint a nemzet elitje, mint a polgárháború győztes hadserege, melyet a néphez sok szál fűz s amely a népet egyesíti és nem szakítja szét belső harcokkal, valóban megérdemli, hogy egyértelművé tétessék a néppel. Hogy ez az azonosság megmarad-e a jövőben, ez lényegileg attól függ, vajjon a párt tényleg kifejleszti-e a nemzet elitjét, mint ilyen meg tudja-e nyerni és tartani a tömegek elismerését és — megfogadva a történelem intelmeit — a szentferenci alázat egy nemével tudja-e ápolni a néppel való kapcsolatait, egyszóval: élő kontaktusban tud-e maradni a tömegekkel.

Miként a párt és a nép, a párt és az állam is egyértelmű egymással, nem szervezeti, hanem ami őrnél lényegesebb, politikai értelemben, — egy spanyol jezsuita szavaival élve: a corpus mysticum politicum terén. Ha a párt a nemzet öntudata, vagy az emberi testhez hasonlítva, agyveleje és idegrendszere, akkor az állam a nemzet izom- és csontrendszere. Az állam hajtja végre a párt akaratát. Általa lesz az akaratból tett, a megfogalmazásból megvalósítás. A párt akarata által vezetett szakemberek és specialisták állama ez. Az államnak minden politikailag döntő pontján, tehát mindenütt, ahol hatalom és akarat és nem a semleges szakmunka és illetékesség a döntő, párt emberek ülnek, mint állami hivatalnokok. Így keletkezik az államnak és pártnak egy sajátos kettőssége, mely azonban a politikai akaratképzésnek a párt által birtokolt monopóliuma következtében a fölé- és alárendeltségnek kettőssége s így az egységet nem veszélyezteti. A párt képviseli az akaratot, az állam a tudást; a párt az intuíciót, az állam a józanságot; a párt az uralmat, az állam a rendet és a törvényt.

De az állam és nép is egy. Az állam, ahogy mi ismerjük, a renaissance kora óta van Európában. Pontosabban: Hohenstaufi II. Frigyes rajzolta ki elsőnek körvonalait Dél-Olaszországban. A renaissance idején terjedt el egész Európában és az abszolutizmus idején, Richelieu alatt jegecesedett ki először a „l'État c'est moi“-ban. Ez az állam, egy-

séges hadseregével, egységes pénzrendszerével, uralmi monopóliumával, akaratát, világosan körvonalazott területének határain belül, közvetlen szervei által mindenütt kifejezésre juttatja. Az állami organizmust nem bontja meg semmiféle privilégium vagy pláne szuverenitás. Az állam egy és oszthatatlan s az abszolút uralkodónak, kinek akaratának, sőt önkényének is alá van vetve, engedelmes szerszámként áll rendelkezésére. A nép mint politikai valóság ebben az időben még nem létezik. Csak az 1789-es forradalom teszi meg a népet a *corpus mysticum politicum* alanyává, illetve részbirtokosává. Utóbb Közép-Európában és Olaszországban, Kelet-Európában és Angliában, tehát mindenütt Franciaországon kívül, a XIX. század forradalmának befejezése után, a nép és a nemzet mint a korona ellenfele lép be a politikába. így keletkezik azután ez a különös antitézise a népnek és államnak, a népi kívánságoknak és állami szükségességeknek, a politikailag aktív alattvalónak és az állam uralkodó, tiltó felsőbbségének. A politikai középkor befejeződésével, a monarchiák összeomlásával, illetve teljes elgyengülésével az állam és a nép ellentéte is elveszti értelmét. Minden egyén és a nép, mint összesség, tudatában van annak, hogy „mi vagyunk az állam, rajtunk kívül nincsen állam“.

Az állam tehát a párt akaratának instrumentuma és egyidejűleg a népnek is formája, önábrázolása. Ha a nép és a nemzet szervezetet alkotnak, akkor ennek intézményes ábrázolása, az állam is szervesen kell hogy felépítve legyen. A „*homme abstrait*“ 1789-es állama eltűnik és keletkezik a csoport-állam. Nem állnak egymással közvetlenül szemben, mint azelőtt, az egyén és az állam, hanem az egyén egy csoportnak a tagja és az önmagát igazgató csoport egy részét alkotja az államnak. A centralizmusnak ez a lazítása — s ez legjobban a szovjet nemzeti-ségi politikájából látható — lehetséges, mert hiszen az egész állami felépítés a politika körén belül történik, a *corpus mysticum politicum*-on, amely teljességgel a párt monopóliuma. Éppen ezért sem az új német helytartói törvény, sem az úgynevezett „*Gleichschaltung*“ nem jelentenek semmiféle döntést a centralizmus vagy föderalizmus problémájában. Csak azáltal, hogy sokan nem látják még helyesen a pártnak és az államnak ezt az újonnan keletkező, hierarchikus kettős-ségét, merülhetett fel az a félreértés, hogy a *Gleichschaltung* centralizmust jelent. Ellenkezőleg: egészen bizonyos, hogy minél egységesebb az akarat a párt kebelén belül, annál könnyebben lesz megvalósítható az állam felépítésében az igazi föderalizmus.¹ A foglalkozási rendek szerint való tagozódás szintén az állam és a nép egységét szolgálja. A gazdasági liberalizmusnak vége van. Az ellenforradalom, az európai hagyományokhoz híven, meg akarja őrizni a gazdaságnak magánjelleget, mert egyrészt a gazdálkodót mint a nép megbízottját fogja fel a maga helyén, másrészt pedig azért, mert az állam gazdasági felsőbb-ségét, amennyire csak lehet, az önmagát kormányzó gazdaság által igyekszik gyakorolni. Ha a foglalkozások szerint való csoportosítás egyszer valósággá lesz, eltűnik az állam és a gazdaság régi ellentéte, mellyel a közelmúltban oly sok bajunk volt, mert e csoportosítás a gazdaságot az államba beépíti és egyidejűleg az államot a gazdaság

¹V. ö. szerző i. tanulmányával, „*Europäische Revue*“, 1933 ápr. 193. kk.

irányításától — a gazdaság önkormányzata segítségével — felmenti. Az állam és a nép egységét nemcsak az állam organikus felépítése, hanem a propaganda is elősegíti. A tömegszuggeráló összes technikai eszközei, a rotációs papír éppúgy, mint a film vagy a rádió, ennek a propagandának szolgálatában állnak. Az állam minden nap beszél polgárával. Igyekszik magához vonni, rábeszél, csalogatni, de fenyeget is és meg is félemlít. Nem kötnek szerződést, mint a fiktív „contrat social“-ban, egyszer, minden idők kezdetén, hanem naponta, szinte óránként kapcsolódik össze tudatosan az egyén az összességgel.

Így jön létre azután a XX. század politikai életformájában a párt-állam-nép földi háromsága, mely háromság egyes elemei egymással kölcsönös azonosságra lépnek. Az egységet, amely ezt a hármasságot magában foglalja, Oroszországban osztálynak, Olaszországban nemzetnek nevezik. Németországban a nemzeti szocialista forradalomon belül azért folyik a harc, hogy a német nép nagy felkelésének végső értelmét megadják. Nemzeti állam vagy birodalom? Ha a német birodalom tényleg valósággá akar válni, mint új jogrend, Közép-Európában, akkor ez csak úgy történhetik, ha a nemzet magát oly életformákkal ajándékozta meg, melyeket mások is átvehetnek és kifelé egy szabad, egyenes, semmiféle érdektől meg nem vesztegethető jogtiszteletről tesz tanúbizonyságot, ami a többiekben azt a bizalmat ébreszti fel, amelyre annyira szüksége van, hogy egy új középeurópai rendet építhessen fel a kis népekkel, amelyek a XIX. század germanizáló törekvéseit még nagyön is érzik. Birodalom egyenlő bírósággal s ez egyenlő a joggal (Reich, Gericht, Recht). Birodalom jogot jelent, sokkal inkább, mint a hatalom jogot, amely tekintélyét tagjai belső elismeréséből meríti. A szellem birodalmát jelenti, nem a vérét, tehát a forradalom katarziszt jelenti, a forradalomét, amelyben a vér lázadása, feladatának, a megfiatalításnak elvégezte után, aláveti magát a szellemnek. A Reich a német forradalom drámájának ötödik felvonása; a vége, illetve célja egy új jog és új rend új kontinuitásának kezdete, mely jog és rend megint csak a legszebb német hagyományokon gyökerezik. A Reich konzervatív fogalom is, de ma csak radikálisan és forradalmian képzelhető el. A Reich növekedése biológiailag úgyszólván ugyanaz, mint a forradalom győzelme úgy a nemzet területén belül, mint a többi népekre való átharapózásában. A Reich-t az államtól elvi határtalansága különbözteti meg, a nemzeti államtól univerzalizmusa.

A Reich, mint erős, önálló létük tudatában lévő államok és nemzetek állam- és nemzetfeletti jogrendje, kiterjedésében elvileg korlátatlan. Az európai forradalom kidomborítja az egyes nemzetek jellegét, amennyiben a népek erőinek legerősebb, legigazabb hordozóit azok élére állítani törekszik. Melyik nemzet lesz a jövő Euróájában a primus inter pares, melyik fogja a szellemi vezerséget magához ragadni, ez attól függ, hogy melyik nemzet képes kitermelni egy olyan vezetőréteget, amely túlnő saját nemzetének keretén és a XX. század e konzervatív európai forradalmának univerzális zászlóvivőjévé lesz.